

Reviewing the performance of the United Nations Human Rights Council regarding human rights violations in Bahrain

Abbass Shakouri*
Mehdi Abbaszadeh Fathabadi**

Received: 2022/02/15
Accepted: 2022/06/08

Abstract

Due to the importance of global human rights issues, the international mechanism established in this field is of particular importance. Among these mechanisms is the Human Rights Council. The purpose of this research is to examine the performance of the Human Rights Council in Bahrain. The main research question is what has been the function of the Human Rights Council in Bahrain? The hypothesis of this research is based on the fact that the performance of the Human Rights Council is under the influence of Western governments. In this research, a descriptive and analytical method was used, and the findings of this research show that the special rapporteurs of the Human Rights Council are concerned with the performance of Bahrain in specific issues such as Children's rights, rights of human rights defenders, etc. and has given recommendations in this field. Also, in the global periodic review of member countries (in 2008, 2012, 2017), this council repeatedly questioned Bahrain's performance in the field of human rights and asked Bahrain to correct the mentioned cases. The government of Bahrain, in response to the special rapporteurs and periodic reviews of the governments that have made recommendations on human rights violations in Bahrain, has sometimes accepted and modified the recommendations and sometimes considered them to be contrary to the domestic laws and the modification. Those recommendations have backfired.

Keywords: Bahrain, United Nations, Human Rights Council, Global Review, Special Rapporteurs.

* MSc. of of Diplomacy and International Organizations, Faculty of Law and Theology, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran (Corresponding Author).

avesta3119@gmail.com

** Associate Professor, Department of Political Science, Faculty of Law and Theology, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran.

maphdir@gmail.com

بررسی عملکرد شورای حقوق بشر سازمان ملل در خصوص نقض حقوق بشر در بحرین

عباس شکوری*

مهدی عباسزاده فتح‌آبادی**

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۸

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

به سبب اهمیت مباحث حقوق بشر جهانی، سازوکار بین‌المللی ایجاد شده در این زمینه از اهمیت خاصی برخوردار است. از جمله این سازوکارها شورای حقوق بشر می‌باشد. هدف این پژوهش بررسی عملکرد شورای حقوق بشر در کشور بحرین می‌باشد. سؤال اصلی پژوهش این است که شورای حقوق بشر چه عملکردی را در بحرین داشته است؟ فرضیه این پژوهش بر این اساس است که عملکرد شورای حقوق بشر تحت نفوذ دولت‌های غربی می‌باشد. در این پژوهش از روش توصیفی تحلیلی استفاده شده و یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد گزارشگران ویژه شورای حقوق بشر به عملکرد بحرین در موضوعات خاص از جمله حقوق کودکان، حقوق مدافعان حقوق بشر و... پرداخته و در این زمینه توصیه‌های نموده است. همچنین این شورا در بررسی دوره‌ای جهانی کشورهای عضو (در سال‌های ۲۰۰۸، ۲۰۱۲، ۲۰۱۷) بارها عملکرد بحرین را در زمینه حقوق بشری زیر سؤال برده و از بحرین خواسته‌اند تا موارد یاد شده را اصلاح نماید. دولت بحرین نیز در پاسخ گزارشگران ویژه و بررسی‌های دوره‌ای دولت‌هایی که در زمینه نقض حقوق بشری در بحرین توصیه‌هایی داشته‌اند، گاهی توصیه‌ها را قبول و اصلاح نموده و گاهی نیز آنها را مغایر با قوانین داخلی دانسته است و اصلاح آن توصیه‌ها سر باز زده است.

واژگان کلیدی: بحرین، بررسی دوره‌ای جهانی، سازمان ملل، شورای حقوق بشر، گزارشگران ویژه.

* کارشناسی ارشد دیپلماسی و سازمان‌های بین‌المللی، دانشکده حقوق و الهیات دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران (نویسنده مسئول).

avesta3119@gmail.com

** دانشیار، بخش علوم سیاسی، دانشکده حقوق و الهیات دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.

maphdir@gmail.com

مقدمه

امروزه موضوع حقوق بشر در قالب نهادهای بین‌المللی در حال پیگیری می‌باشد که مهم‌ترین آن شورای حقوق بشر است. شورای حقوق بشر^۱ یک نهاد بین‌دولتی در درون سیستم سازمان ملل^۲ است که وظیفه تقویت و حمایت از حقوق بشر در سراسر جهان و رسیدگی به شرایط نقض حقوق بشر را دارد و توصیه‌هایی در مورد آنها مطرح می‌کند. همچنین این توانایی را دارد تا در مورد کلیه موضوعات حقوق بشری که توجه آن بدان‌ها جلب می‌شود، بحث کند. این جلسه در دفتر سازمان ملل در ژنو^۳ برگزار می‌شود. این شورا از ۴۷ کشور عضو سازمان ملل متحد تشکیل شده است که توسط مجمع عمومی سازمان ملل انتخاب می‌شوند. این شورا توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد در ۱۵ مارس ۲۰۰۶ با قطعنامه ۲۵۱/۶۰ ایجاد شد. اولین جلسه آن از ۱۹ تا ۳۰ ژوئن ۲۰۰۶ برگزار شد. یک سال بعد، شورا «بسته مؤسسه‌سازی» خود را برای هدایت کار خود و تنظیم مراحل و سازوکارهای خود تصویب کرد. از جمله آنها، سازوکار بررسی دوره‌ای جهانی^۴ است که به ارزیابی موقعیت‌های حقوق بشر در همه کشورهای عضو سازمان ملل متحد می‌پردازد و این ارزیابی به کمیته مشورتی یا «اتاق فکر» شورا ارائه می‌شود و بر آن اساس رویه شکایت ارائه می‌شود که به اشخاص و سازمان‌ها امکان می‌دهد نقض حقوق بشر را مورد توجه شورا قرار دهند. شورای حقوق بشر همچنین با رویه‌های ویژه سازمان ملل که توسط کمیسیون سابق حقوق بشر ایجاد شده و اکنون توسط این شورا پذیرفته شده است، همکاری می‌کند. اینها از گزارشگران ویژه، نمایندگان ویژه، کارشناسان مستقل و کارگروه‌هایی تشکیل شده است که وظیفه نظارت، بررسی، مشاوره و گزارش عمومی در مورد موضوعات یا موقعیت‌های حقوق بشری در کشورهای خاص را دارند (www.ohchr.org).

بحرین از کشورهای است که از دیرباز شاهد جنبش‌ها و حرکت‌های دینی، اجتماعی و سیاسی بوده است. جنبش‌های این کشور در سال‌های اخیر، نمود زیادی داشته است. این کشور مرکب از ۳۵ جزیره با وسعت ۶۹۵ کیلومتر مربع، کوچک‌ترین کشور منطقه خلیج فارس به شمار می‌آید. دین رسمی آن اسلام و بیش ۶۰ درصد جمعیت آن کشور شیعه و کمتر از ۴۰ درصد آن سنی هستند (آدمی، ۱۳۹۰، ص. ۱۴۸). کشور بحرین در سال‌های اخیر دچار درگیری‌های داخلی فراوانی است که مهم‌ترین

آنها بهار عربی می‌باشد که حکومت بحرین را علاوه بر مسائل سیاسی در زمینه حقوق بشری نیز به چالش کشاند. در سال‌های اخیر به‌ویژه در دوران بهار عربی بیش از ۱۵۰ تن از شهروندان بحرینی توسط رژیم آل خلیفه کشته و هزاران نفر مجروح شده و صدها نفر در زندان‌های این رژیم زیر شدیدترین شکنجه‌ها قرار دارند. رهبران بزرگ سیاسی مخالف حکومت دستگیر و بدون محاکمه روانه زندان شدند. همچنین تابعیت صدها نفر بحرینی لغو شده است (خداوردی، ۱۳۹۴، ص. ۱۷۴). با توجه به چالش حقوق بشری کشور بحرین و وجود سازمان بین‌المللی مانند شورای حقوق بشر که داعیه حمایت از حقوق بشر را دارد و سازوکاری فراوان در این زمینه تهیه نموده است، در این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال هستیم که شورای حقوق بشر چه عملکردی را در بحران بحرین داشته است؟ از این روی عملکرد این شورا را از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۰ در امور بحرین مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۱. بررسی ادبیات پژوهش

در خصوص بررسی وضعیت حقوق بشر در بحرین از منظر حقوق بین‌الملل و سازمان‌های بین‌المللی پژوهش‌هایی انجام شده که به مهم‌ترین آنها پرداخته می‌شود. آیدان همیر (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «بحرین یک نقطه کور آر تو پی^۱» به تعامل دنیا با بحرین علی‌رغم نقض حقوق بشر در بحرین می‌پردازد و عدم کارایی آر تو پی «مسئولیت محافظت» در بحرین را نشان می‌دهد. واتکینز (۲۰۰۹) در مقاله‌ای با عنوان «حق جبران خسارت در قوانین بین‌المللی حقوق بشر و پرونده بحرین» به نقض حقوق بشر در بحرین پرداخته و به عدم پاسخگویی بحرین به مجازات‌شدگان زندانی علی‌رغم اینکه از سال ۱۹۷۱ عضو سازمان ملل می‌باشد و قطعنامه ۶۰/۱۴۷ سازمان ملل در مورد حق جبران خسارت را پذیرفته است تأکید دارد.

محمدی (۱۳۹۲) در پژوهشی تحت عنوان «ارزیابی نقض حقوق بشر در بحرین بر اساس هنجارهای حقوق بین‌الملل بشر» به موارد نقض حقوق بشر توسط دولت بحرین بر اساس قوانین بین‌المللی حقوق بشری پرداخته و به نقد و ارزیابی سیاست‌های این دولت در خصوص حقوق بشر می‌پردازد. فرجی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای تحت عنوان «وضعیت حقوق بشری زنان بحرین؛ بررسی عملکرد حاکمان این کشور» به نقش و

عملکرد حاکمان بحرین در قبال حقوق زنان می‌پردازد. نتیجه این پژوهش نشان از نقض حقوق زنان در بحرین داشته و اینکه حکومت آل خلیفه با برقراری قوانین تبعیض‌آمیز، زنان را از حقوق انسانی محروم ساخته است.

قاسمی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی سلب تابعیت اتباع بحرین در پرتو حقوق بین‌الملل بشر» سلب تابعیت اتباع بحرینی در پی اعتراض‌های عمومی و مسالمت‌آمیز در این کشور ارزیابی می‌کند. نتیجه حاصل از این پژوهش نشان‌دهنده سلب تابعیت از افراد بحرینی که اغلب فعالان رسانه‌ای، سیاسی و دینی هستند، می‌باشد که مصداق سلب تابعیت خودسرانه است و نقض تعهدات بین‌المللی دولت بحرین و تعارض با قوانین حقوق بین‌الملل بشر را دارد. میرزائی و صدری علی بابالو (۱۳۹۳) در مقاله‌ای تحت عنوان «کارکرد سازمان دیدبان حقوق بشر در قبال تحولات بحرین» به عملکرد این سازمان در بحران بحرین طی سال‌های بهار عربی پرداخته که نتیجه حاصل از این پژوهش عدم پیگیری این سازمان در قبال حقوق بشر نزد سازمان‌های بین‌المللی بوده است.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود پژوهش حاضر موضوعی متفاوت با پژوهش‌های انجام شده را مورد بررسی قرار می‌دهد و نوآوری پژوهش در این است که به عملکرد شورای حقوق بشر در بحرین می‌پردازد. در این پژوهش ابتدا به بررسی دوره‌ای شورای حقوق بشر در امور بحرین در سه دوره بین سال‌های ۲۰۰۸، ۲۰۱۲ و ۲۰۱۷ می‌پردازیم و سپس گزارش گزارشگران ویژه را بررسی می‌کنیم.

۲. چارچوب مفهومی

در دهه‌های اخیر، به سبب اهمیت مباحث حقوق بشر در ساختار و عملکرد سازمان ملل متحد نیز فعالیت‌های مربوط به حقوق بشر حجم شایان توجه‌ای از تشکیلات و عملیات سازمان را به خود اختصاص داده است. منشور ملل متحد در دیباچه خود تصمیم دولت‌های عضو به اعلام «اعتقادشان به حقوق اساسی بشر، حیثیت، کرامت، و ارزش انسان و به برابری حقوق مردان و زنان و میان ملت‌ها اعم از کوچک و بزرگ...» را بیان کرده است. در سال ۱۹۴۵ ایده شکل‌گیری کمیسیونی در زمینه حقوق بشر به منظور تنظیم قوانین و مقررات حقوق بشری و نظارت بر اجرای آنها مطرح شد. شورای اقتصادی اجتماعی در ۱۶ فوریه ۱۹۴۶ کمیسیونی به نام کمیسیون حقوق بشر تأسیس

کرد. کمیسیون حقوق بشر در ایجاد هنجارهای بین‌المللی نقش اصلی و مرکزی و همچنین عملکردهای نظارتی و ارتقاء بخش در زمینه حقوق بشر دارد (عباسزاده فتح‌آبادی و شجاعی، ۱۳۹۷، ص. ۶۹۳).

به دنبال انتقادهای وارد شده به کاستی‌های موجود در عملکرد کمیسیون حقوق بشر و وقوع تحولات پیچیده در عرصه روابط بین‌الملل، گروه ویژه دبیر کل وقت سازمان ملل، کوفی عنان^۶ برای ایجاد تغییرات و اصلاحات ساختاری در سازمان ملل گزارشی با عنوان «جهانی امن‌تر مسئولیت مشترک ما» (۲۰۰۴) تهیه کرد. در خصوص موضوع حقوق بشر نیز بحث تغییرات و اصلاحات مطرح شد. گروه ویژه به درستی به این نکته اشاره می‌کند که مسائل جهانی به یکدیگر گره خورده و درهم‌تنیده‌اند. در این گزارش ضمن اشاره به موضوع در معرض تهدید قرار گرفتن مشروعیت کمیسیون حقوق بشر، به گره خوردن حقوق بشر با تروریسم، شورای امنیت با دیوان بین‌المللی کیفری و مداخله نظامی شورای امنیت با نسل‌کشی می‌پردازد. گروه کاری دبیر کل برای بهتر شدن آن ساختار چندین پیشنهاد اساسی را مطرح می‌کند که یکی از آنها ارتقای کمیسیون حقوق بشر به شورای حقوق بشر بود. به دنبال بحث و بررسی‌های گسترده در ۱۵ مارس ۲۰ قطعنامه تشکیل شورای حقوق بشر با ۱۷۰ رأی موافق، ۴ رأی مخالف و ۳ رأی ممتنع اعضای مجمع عمومی تصویب شد (عباسزاده فتح‌آبادی و شجاعی، ۱۳۹۷، ص. ۶۹۴). شورای حقوق بشر برای از بین بردن ضعف‌های کمیسیون حقوق بشر تشکیل شده است؛ به همین منظور سعی شده در ساختار این شورا ضعف‌های به نحو احسن رفع شوند تا موجب بهبود وضعیت حقوق بشر در سطح جهان شود. از لحاظ ساختاری اعضای شورای مانند کمیسیون از دولت‌ها تشکیل می‌شود، اما در شورای حقوق بشر شرایطی برای عضویت در نظر گرفته شده و برخی سازوکارهای ساختاری نیز پیش‌بینی شده است که در کمیسیون وجود نداشت. این تفاوت‌های ساختاری از میزان تشریفاتی بودن آن کاسته است (امیدی؛ پوربافرانی و پورعلی، ۱۳۹۵، ص. ۵۸۳).

علی‌رغم شباهت‌های موجود بین شورا و سلف آن، دو سازوکار جدید برای غلبه بر انتقادهای اساسی کمیسیون ایجاد شد. این سازوکارها، مرور دوره‌ای جهانی و جلسات ویژه شورا هستند. ایجاد این سازوکارها نشان‌دهنده تمایل به دور شدن از

سیاست‌زدگی، گزینش و تعصب و حرکت به سوی تحقق مأموریت محافظت و ترویج جهانی حقوق بشر است. بدون شک این سازوکارهای جدید برای ارزیابی اینکه آیا آنها بر نقص‌های کمیسیون غلبه کرده‌اند و به توانایی شورا در انجام وظیفه خود در زمینه حمایت و ارتقاء حقوق بشر کمک کرده‌اند، مورد بررسی قرار خواهند گرفت (Freedman, 2011, p. 292).

۲-۱. بررسی دوره‌ای جهانی

بررسی دوره‌ای جهانی موسوم به یو پی آر است که وضعیت حقوق بشر کشورها را مورد رسیدگی قرار می‌دهد. سازوکار مزبور یک چارچوب نظارتی و ارتقای مبتنی بر تعامل، گفتگو و همکاری و مشارکت کشورها بوده و هدف از آن تقویت احترام به حقوق بشر در سراسر دنیا است. این بررسی تحت رهبری یک گروه کاری انجام می‌شود که متشکل از ۴۷ کشور عضو شورا و به ریاست رئیس شورا است. کشور تحت بررسی ترکیب هیئت خود را انتخاب می‌کند. ذی‌نفعان مربوطه می‌توانند در بررسی در کارگروه شرکت کنند، با این حال، ممکن است به‌طور فعال دخالت نکنند یا در بحث‌ها شرکت نکنند و نقش تماشاگران را بازی کنند. به منظور سهولت در بررسی، گروهی متشکل از سه گزارشگر، معروف به ترویکا^۲، با قرعه‌کشی اعضای شورا و از گروه‌های مختلف منطقه‌ای انتخاب می‌شود. هر دولت تحت بررسی ترویکای متفاوتی خواهد داشت. این گروه در سال سه نشست دارد.

بررسی دوره‌ای به‌عنوان سازوکاری ایجاد شد که به شورا اجازه می‌داد وضعیت حقوق بشر همه کشورها را بررسی کند. هر دولت در انجام تعهدات خود در زمینه حقوق بشر مستقل از تعهدات خود در مورد معاهدات مورد بازبینی قرار خواهد گرفت. اهداف دنبال شده توسط این سازوکار عبارت‌اند از: بهبود وضعیت حقوق بشر در سطح کشور؛ انجام تعهدات حقوق بشری دولت و ارزیابی تحولات مثبت و چالش‌های پیش روی دولت؛ ارتقای ظرفیت دولت و کمک فنی؛ اشتراک بهترین روش‌ها در بین دولت‌ها و سایر ذی‌نفعان؛ حمایت از همکاری در ارتقاء و حمایت از حقوق بشر و تشویق به همکاری و تعامل کامل با شورا و سایر نهادهای حقوق بشری و دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل (Barrios, 2008, p. 106).

۲-۲. رویه ویژه (گزارشگران ویژه)

یکی دیگر از سازوکارهای نظارتی شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد، آیین‌های ویژه است. از جنبه شکلی آیین‌های ویژه از سوی یک نفر (به نام گزارشگر ویژه یا کارشناس مستقل) یا یک گروه کاری متشکل از پنج عضو از گروه‌بندی‌های منطقه‌ای (آفریقا، آسیا، آمریکای لاتین و کارائیب، شرق اروپا و کشورهای غربی) انجام می‌شود. این گزارشگران کارشناسان مستقل و اعضای گروه‌های کاری، از سوی شورای حقوق بشر، منصوب می‌شوند و بر اساس صلاحیت شخصی خود خدمت می‌کنند. همچنین آنها متعهدند که مأموریت خود را با حفظ استقلال، صداقت و بی‌طرفی انجام دهند. وظیفه اصلی این افراد یا گروه‌های کاری، تهیه گزارش و ارائه توصیه درباره یک موضوع خاص حقوق بشر یا یک کشور خاص است و هر سال گزارش سالانه‌ای را به شورای حقوق بشر و مجمع عمومی ارائه می‌دهند (سادات اخوی و خداشناس، ۱۳۹۴، صص. ۶۹۸-۶۹۹).

۳. عملکرد شورای حقوق بشر در بحرین

در زیر عملکرد شورای حقوق بشر در بحرین در قالب بررسی دوره‌ای و گزارش‌های گزارشگران ویژه پرداخته می‌شود:

۳-۱. بررسی دوره‌ای جهانی بحرین در سال ۲۰۰۸ میلادی

در هشتمین جلسه گروه‌کاری بررسی دوره‌ای جهانی که در تاریخ ۲۲ می ۲۰۰۸، برگزار شد وضعیت حقوق بشر در برخی از کشورها از جمله بحرین مورد بررسی قرار گرفت. فرایند بررسی دوره‌ای جهانی بدین صورت است که دولت‌های عضو شورا موارد نگرانی خود از وضعیت حقوق بشر در یک دولت مشخصاً بیان می‌کنند و متعاقب آن توصیه‌هایی را به آن دولت ارائه می‌دهند. دولتی که در معرض بررسی دوره‌ای جهانی قرار گرفته، توصیه کشورهای دیگر را می‌پذیرد یا با آنها مخالفت می‌کند. در صورت مخالفت، معمولاً آن دولت توضیح می‌دهد که به چه دلیل قادر به پذیرش یک توصیه نیست.

در بررسی دوره‌ای بحرین موضوع‌های متنوعی مطرح شد که تقریباً اکثر موضوع‌های حقوق بشری را دربرمی‌گرفت، اهم توصیه‌های ارائه شده به بحرین به

شرح زیر می‌باشد:

- ۱- آغاز یک کمپین عمومی با هدف از بین بردن هرگونه تبعیض علیه زنان، تصویب پروتکل اختیاری و هماهنگی قوانین ملی با کنوانسیون رفع تبعیض علیه زنان (اسلوونی)؛
- ۲- بحرین باید کنوانسیون بین‌المللی حمایت از تمامی اشخاص در برابر ناپدید شدن اجباری را در نظر بگیرد (فرانسه)؛
- ۳- پیش‌نویس قانون تأمین شهروندی به کودکانی که پدر، شهروند بحرینی نباشد را در اولویت قرار دهد (روسیه)؛
- ۴- پیش‌نویس قانون آزادی بیان مطبوعات نباید محدود باشد (سوئد)
(A/HRC/8/19).

پاسخ دولت بحرین در قبال توصیه‌های که در بالا ذکر شد به این ترتیب می‌باشد:

- ۱- وزیر امور خارجه اظهار داشت: بحرین در همان روز با بحث حاضر، کنفرانس ملی را برای شناخت مفهوم «جنسیت» تحت حمایت پادشاه احمد بن عیسی آل خلیفه برگزار کرد که، بیانگر اهمیتی است که دولت بحرین در این زمینه به آن نسبت داده است.
- ۲- بحرین در پاسخ به سؤال اسلوونی، این پاسخ را داد که بند ۹ در صفحه ۶ برنامه اقدام به حمایت بیشتری از حقوق کارگران داخلی، به‌ویژه زنان می‌پردازد؛
- ۳- بحرین اظهار داشت که در تلاش است تا با کمک «برنامه توسعه ملل متحد» و مشاوره با اعضای جامعه مدنی، «سند پروژه» را اجرا کند. طرح پیشنهادی طرح بر موارد زیر تأکید دارد:
 - نیاز به تقویت بانک اطلاعاتی حقوق بشر و نظام اطلاعاتی بحرین؛
 - لزوم اجرای مؤثرتر تعهدات بحرین در سطح معاهدات بین‌المللی حقوق بشر؛
 - نیاز به تقویت مؤسسات بحرین برای حمایت و ترویج حقوق بشر؛
 - لزوم تقویت ظرفیت‌های حقوق بشر بحرین، اعم از دولتی و غیردولتی، به‌ویژه ظرفیت‌های نظارت و ارزیابی.
- ۴- در بند ۸ پاسخ بحرین به توصیه‌ها، بحرین تأکید کرد که کمیته مبارزه با قاچاق انسان تشکیل شده است که اعضای بخش دولتی، انجمن‌های حقوق بشر و

سازمان‌های غیردولتی مربوطه، مانند جامعه حمایت از کارگران مهاجر، را در برمی‌گیرد؛

۵- معاون شورای عالی زنان بحرین به اظهارنظر انجمن اتحادیه زنان بحرین پاسخ داد. وی تصدیق کرد که دولت با توجه به مسئله شهروندی در این زمینه همکاری همیشگی دارد و آرزو می‌کند که قانونی برای تحکیم و تضمین شهروندی برای زنان اتخاذ شود؛

۶- در پاسخ به این توصیه در بند ۸ بحرین تأکید می‌کند که در ۴ مه ۲۰۰۸ اصلاح قانون لغو مجازات حبس روزنامه‌نگاران و لغو سانسور در نشریات صورت گرفته است؛

۷- دولت بحرین اشاره می‌کند به دعوت و حضور نماینده شورا برای مشاهده در اولین کارگاه آموزشی که در تاریخ ۲۹ مه ۲۰۰۸ توسط گروه کاری بررسی دوره‌ای وزارت امور خارجه برگزار شد در استفاده از رویکردی مبتنی بر حقوق بشر، بحرین به شورا اطلاع داد که این کارگاه اولین گامی است که گروه کاری در برنامه خود برای انجام کارگاه‌های بیشتر با کمک برنامه توسعه ملل متحد برداشته است. بحرین در بند ۱۲ پاسخ به توصیه‌ها بیان می‌کند که تمام توصیه‌ها را پذیرفته است و آنها را در برنامه عمل که اجرا خواهد کرد، روندی که در ۲۶ مه ۲۰۰۸ آغاز شده است (A/HRC/8/19/Add.1).

۲-۳. بررسی دوره‌ای جهانی بحرین در سال ۲۰۱۲ میلادی

در بیست و یکمین جلسه گروه کاری بررسی دوره‌ای جهانی، وضعیت حقوق بشر بحرین در سال ۲۰۱۲ دوباره بررسی شد (A/HRC/21/6). ابتدا مهم‌ترین توصیه‌های که از سوی دولت‌های عضو شورا به بحرین شد ارائه می‌دهیم و سپس پاسخ بحرین به این توصیه‌ها را خواهیم آورد.

۱- مسائل مربوط به عدالت کیفری: به‌طور صریح مجازات شکنجه و سایر رفتارهای ظالمانه و غیرانسانی را جرم‌انگاری کنید (اسپانیا). برای پاسخگویی به نقض حقوق بشر اقدامات لازم را انجام دهید (اسلوانی). در مورد کشته‌شدگان در بازداشت دولت تحقیق کنید (جمهوری چک). تمام موارد ادعا شده بدرفتاری و شکنجه را به‌درستی بررسی کرده و مسئولیت‌پذیری مسئولان را برقرار کنید (ایتالیا، آلمان،

- سوئیس، اتریش، نروژ، فنلاند، کویت، اسلواکی و جمهوری چک).
- ۲- ملیت: قانون‌گذاری برای گسترش حقوق و فرصت‌های زنان و ارتقاء برابری جنسیتی (بلاروس) و تصویب قانونی که به فرزندان مادران بحرینی و پدران غیربحرینی اجازه می‌دهد تابعیت بحرین را بدست آورند و از بین بردن همه رفتارهای تبعیض‌آمیز زنان بحرینی که با غیربحرینی ازدواج کرده‌اند (ژاپن، نروژ، اروگوئه، هند، سودان، الجزایر و آرژانتین)؛
- ۳- رسانه و مطبوعات: سرعت بخشیدن به تصویب اصلاحات قانونی مربوط به قوانین تخصصی آزادی بیان در قوانین جزایی بحرین (مصر)، همچنین اجازه ورود به رسانه‌های خارجی و ارائه آزادانه گزارش خود (نروژ) و لغو محدودیت‌های آزادی مطبوعات در جهت مطابقت با قوانین و هنجارهای بین‌المللی (شیلی)؛
- ۴- حقوق کودک: حمایت از حقوق کودک را با صدور قانون کودک تقویت کنید (سودان)؛
- ۵- معاهدات و سازوکارهای بین‌المللی حقوق بشر: تصویب کنوانسیون بین‌المللی برای حمایت از همه افراد در برابر ناپدید شدن اجباری (فرانسه، آرژانتین)، همکاری با سازمان‌ها و سازوکارهای بین‌المللی حقوق بشر و تقویت رابطه با آنها (جمهوری کره) و تلاش بیشتر برای بهبود گزارش‌های خود به نهادهای حقوق بشری (بلاروس)؛
- ۶- خدمات اجتماعی: تلاش برای بالا بردن رفاه در حد انتظار (بنگلادش) و حمایت از تلاش‌ها، برنامه‌ها و ابتکار عمل با هدف حمایت از همه اعضای خانواده (عربستان سعودی)؛
- ۷- حذف محدودیت‌ها برای مدافعان حقوق بشر: اینکه مدافعان حقوق بشر باید محافظت شوند و اجازه دهند کار خود را بدون هیچ‌گونه مانع، ارعاب و آزار انجام دهند (نروژ، سوئیس)، برداشتن همه محدودیت‌های مربوط به جنبش روزنامه‌نگاران خارجی و سازمان‌های بین‌المللی مدافع حقوق بشر (بلژیک، اسپانیا)؛
- ۸- آموزش پلیس در احترام به حقوق بشر: حصول اطمینان از پاسخگویی نیروهای امنیتی متناسب و با نهایت محدودیت در اعتراضات غیرصلح‌آمیز (آلمان) و ادامه روند اصلاح نیروهای امنیتی برای فراهم آوردن ظرفیت بهتر و آموزش در مورد

حقوق بشر و تعدیل استفاده از زور (اسپانیا، کانادا)؛

۹- گفتگوی ملی: ایجاد یک گفتگوی ملی آزاد، اصیل، همه‌جانبه و مؤثر در بین طرف‌های ذیربط با هدف پرداختن به آرمان‌ها و نگرانی‌های مشروع همه مردم به صورت مردم‌سالارانه (جمهوری اسلامی ایران، مکزیک) و اعتماد از طریق اصلاحات عمیق مردم‌سالارانه و ترویج گفتگوهای اجتماعی و سیاسی ملی و فراگیر، برای رسیدگی به موضوعات اصلی کشور (اروگوئه)؛

۱۰- مکان‌های مذهبی را بازسازی کنید: تعهد را برای بازسازی مکان‌های عبادت مقدس شیعیان تخریب شده اجرا کنید (اتریش) (A/HRC/21/6).

پاسخ بحرین به توصیه‌های کشورهای عضو شورا به این ترتیب بوده است:

۱- واحد ویژه تحقیق با قطعنامه شماره ۲۰۱۲/۸ دادستان کل تأسیس شد. این واحد که با توجه به پروتکل استانبول، حوادث مرگ، شکنجه، رفتارهای غیرانسانی یا رفتارهای تحقیرآمیز را بررسی می‌کند، مستقل است و گزارش کار ماهانه را منتشر می‌کند؛

۲- پیش‌نویس قانون برای اصلاح قانون ملیت بحرین در مرحله تصویب است؛

۳- دولت پیش‌نویس قانون رسانه‌ها را که در آخرین مرحله بحث و بررسی است، بررسی کرده است؛

۴- در ماه مه ۲۰۱۲، مجلس قانون کودکان را مطابق با کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل به تصویب رساند؛

۵- وزارت توسعه اجتماعی در حال حاضر مشغول اجرای یک برنامه کامل و جامع با هدف حمایت از خانواده‌های کم‌درآمد واجد شرایط است. همچنین بحرین طیف گسترده‌ای از حمایت‌های اجتماعی از جمله قانون کودکان، قانون سالمندان و توانبخشی و استخدام قانون معلولین را تصویب کرده است؛

۶- بحرین پایبند اعلامیه مدافعان حقوق بشر است که توسط قطعنامه ۱۴۴/۵۳ مجمع عمومی سازمان ملل تصویب شده است. در حال حاضر، هیچ کنترلی برای محدود کردن فعالیت سازمان‌های غیردولتی طبق قانون شماره ۲۱ ۲۱ ۱۹۸۹ وجود ندارد، مگر در مواردی که با قوانین و مقررات کشور مغایر است؛

۷- گفتگوی ملی اجماع سال گذشته آغاز شد. همه اقشار جامعه بحرین برای شرکت در این انتخابات دعوت شدند. گفت‌وگو یافته‌های بسیاری را به دست آورد، بخش

قابل توجهی از آن به اجرا درآمده است و بخش باقیمانده در حال اجراست؛
۸- دولت اعلام کرد که ۱۲ مسجد بازسازی می‌شود و وضعیت محل‌های باقیمانده نیز در دست بررسی است (A/HRC/21/6/Add.1/Rev.1).

۳-۳. بررسی دوره‌ای بحرین در سال ۲۰۱۲ میلادی

کارگروه بررسی دوره‌ای جهانی بیست‌وهفتمین جلسه خود را از ۱ تا ۱۲ می ۲۰۱۷ برگزار کرد. بررسی بحرین در اولین جلسه در تاریخ ۱ می برگزار شد. در این دوره ۱۷۵ توصیه به بحرین ارائه شد که در مجموع بحرین از ۱۳۹ توصیه پشتیبانی^۹ کرد و ۳۶ توصیه یادداشت^{۱۰} شد (A/HRC/36/3/Add.1./rev.1).

از جمله توصیه‌های ارائه شده به بحرین در این دوره عبارت‌اند از:

۱- حقوق کودک: افزایش بیشتر ظرفیت کمیته ملی کودک، اجرای کامل برنامه ملی راهبردی کودک (اتیوپی)، ادامه ارتقاء حقوق کودکان (پاکستان) و رعایت قانون مجازات بدنی علیه کودکان در همه زمینه‌ها و مفاد، از جمله در خانه منع شده و لغو کلیه موارد استثنا (مکزیک)؛

۲- مبارزه با قاچاق انسان: تلاش‌های بیشتر برای جلوگیری و از بین بردن قاچاق انسان (عربستان سعودی، سریلانکا، آنگولا، اتیوپی، هند)، اجرای راهبرد جامع ملی برای مقابله با قاچاق زنان و دختران (بریتانیا، ایرلند شمالی، مالدیو) و تقویت تلاش‌ها برای ارائه آموزش و تعلیم در مورد قانون قاچاق انسان (آذربایجان)؛

۳- مبارزه با تبعیض نژادی و نابرابری: اتخاذ تدابیر مؤثر در قانون و عمل برای ریشه‌کن کردن همه انواع تبعیض، به‌ویژه بر اساس دین یا عقاید مطابق با قطعنامه ۲۱/۱۶ شورای حقوق بشر (هندوراس، برزیل)؛

۴- مدافعان حقوق بشر و سازمان‌های غیردولتی: گام‌های فوری برای تسهیل کار جامعه مدنی و مدافعان حقوق بشر بردارید و محافظت افراد از تهدید یا انتقام‌جویی به دلیل همکاری با سازمان ملل محافظت کنید (ایرلند)، اجرای قانون ضد تروریسم و عدم سوءاستفاده از آن برای آزار و اذیت، بازداشت و پیگرد قانونی مخالفان (چک)، جلوگیری از ارباب و آزار و اذیت مدافعان حقوق بشر، روزنامه‌نگاران و سازمان‌های جامعه مدنی و رعایت آزادی بیان، تشکّل و اجتماعات (اسپانیا،

لوکزامبورگ، استونی، مکزیک، نیوزیلند)؛

۵- مبارزه با تروریسم: تضمین مطابقت اقدامات ضدتروریستی با تعهدات بین‌المللی حقوق بشری (برزیل، کویت) و لغو اصلاح قانون ۱۰۵ که اجازه می‌دهد غیرنظامیان در صورت متهم شدن به تروریسم در دادگاه‌های نظامی تحت تعقیب قرار گیرند (هلند)؛

۶- توسعه پایدار: ادامه سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه جامع و پایدار (کوبا، لیبی) از طریق مشارکت و همکاری بین همه شرکاء، در جهت آگاهی از حق داشتن یک محیط امن (تونس، اردن)؛

۷- حمایت بیشتر از کارگران مهاجر: ادامه تلاش‌ها برای اطمینان از ایمنی، امنیت و عزت کارگران مهاجر خارجی، از جمله زنان کارگر خانگی، از طریق اقدامات لازم نهادی و قانونی (نیپال، فیلیپین، سیرالئون، سریلانکا)؛

۸- اجرای کلیه توصیه‌های کمیسیون مستقل تحقیق در بحرین: تعیین جدول زمانی با مهلت‌های مشخص برای اجرای کلیه توصیه‌های کمیسیون مستقل تحقیق در بحرین و ارائه گزارش‌های منظم و عمومی از روند اجرای آنها (اسلوونی، بلژیک) و تعهد به احترام به حقوق و خواسته‌های قانونی همه شهروندان، مطابق با تعهدات بین‌المللی بحرین و پذیرش یافته‌ها و توصیه‌های گزارش ۲۰۱۱ گزارش کمیسیون مستقل تحقیق بحرین (استرالیا)؛

۹- قانون خانواده: تصویب یک قانون وضعیت شخصی یکپارچه و نوین (مراکش). برای اصلاح کلیه قوانین تبعیض‌آمیز علیه زنان، به‌ویژه قانون ملیت و قوانین امور خانواد (آرژانتین)؛

۱۰- افراد معلول و گروه آسیب‌پذیر: ادامه ارتقاء حقوق گروه‌های آسیب‌پذیر، به‌ویژه دختران، زنان، مهاجران و معلولان (سنگال، بولیوی، ونزوئلا)، ایجاد برنامه‌های بهداشتی در مراکز بهداشتی و درمانی و مراکز اصلاح و توانبخشی برای اسکان همه گروه‌های سنی و افراد با نیازهای ویژه (عمان)، ادامه بهبود سیستم تأمین اجتماعی (چین)، ادامه اجرای برنامه اقدام راهبردی ملی ۲۰۱۲-۲۰۱۶ برای افراد معلول (جیبوتی) و اقدامات مؤثر برای تحقق حقوق مندرج در کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت مصوب سال ۲۰۱۱ (امارات متحده عربی) با تقویت پشتیبانی آموزشی و آموزش شغلی، به حمایت از ادغام افراد معلول در جامعه (سنگاپور،

سودان) (A/HRC/36/3).

پاسخ بحرین به این توصیه‌ها به ترتیب به این شرح می‌باشد:

۱- قانون شماره ۳۷ سال ۲۰۱۲ برای محافظت از کودکان در برابر بدرفتاری جسمی، روانی یا جنسی، همچنین در برابر بی‌توجهی یا بهره‌برداری اقتصادی و محافظت از زندگی و ایمنی کودک صادر و کمیته ملی کودک برای توسعه راهبردهای ملی برای نظارت بر نیازها و مشکلات کودکان با همکاری همه ارگان‌های رسمی و ذی‌صلاح تأسیس شد؛

۲- کمیته ملی مبارزه با قاچاق انسان با مصوبه شماره ۱، سال ۲۰۰۸ ایجاد شد؛

۳- بحرین در حال اتخاذ اقدامات اجرایی و قضائی برای جلوگیری از تحریک فرقه‌گرایی، خشونت و نفرت ملی، مذهبی یا نژادی در زمینه‌های مختلف است؛
۴- آزادی عقیده و بیان توسط قانون اساسی و قوانین ملی و در همه رسانه‌ها تضمین شده است؛

۵- کلیه دادگاه‌های مدنی و نظامی مراحل قضائی خود را در ملأعام برگزار می‌کنند و دادگاه‌های رسیدگی و دادگاه‌های تجدیدنظر دارند؛

۶- بحرین اقدامات متنوعی را برای اجرای اهداف توسعه پایدار (سند ۲۰۳۰) انجام می‌دهد، از جمله اقدامات اساسی برای متنوع‌سازی اقتصاد، افزایش بهره‌وری، بالا بردن سطح زندگی و ایجاد فرصت‌های شغلی برای شهروندان خود؛

۷- بحرین طرح ملی در زمینه اشتغال کارگران خارجی تهیه کرده است که شامل یک راهبرد و سیاست عمومی مطابق با معاهدات و کنوانسیون‌های بین‌المللی است؛

۸- کد خانواده شماره ۱۹ سال ۲۰۱۷، که در ۱۹ ژوئیه ۲۰۱۷ منتشر و از ۱ اوت ۲۰۱۷ به اجرا درآمد و با واکنش مثبت گسترده‌ای از گروه‌های اجتماعی بحرین روبه‌رو شد. این قانون با تعهدات پادشاهی تحت کنوانسیون رفع انواع تبعیض علیه زنان مطابقت دارد و از نظر آشنایی مردم با حقوق و وظایف آنها در امور خانوادگی، یک پیشرفت اجتماعی کیفی است؛

۹- مطابق قانون تأمین اجتماعی شماره ۱۸ سال ۲۰۰۶، کمک‌های مالی به زنان بیوه، مطلقه، زنان رهاشده، خانواده زندانیان، یتیمان، معلولین و افراد مسن ارائه می‌شود

(A/HRC/36/3/Add.1./Rev.1).

از ابتدای تشکیل شورای حقوق دولت بحرین در سه مرحله مورد بررسی دوره‌ای قرار گرفته که هر بار توصیه‌های فراوانی از سوی اعضا به این کشور شده است، که با توجه به بحران خاورمیانه (بهار عربی) دولت بحرین بیشتر مورد توصیه کشورهای عضو قرار گرفته و دولت بحرین با پاسخ‌های خود به توصیه‌ها سعی در قانع نمودن اعضا نموده است.

۳-۴. گزارش‌های گزارشگران ویژه (۲۰۰۶-۲۰۲۱)

از سال ۲۰۰۶ و با تأسیس شورای حقوق بشر (جایگزین کمیسیون حقوق بشر) بارها در موارد مختلف گزارشگران ویژه یا گروه‌های کاری در گزارش‌های خود به وضعیت حقوق بشر در بحرین اشاره کرده‌اند. در ادامه این پژوهش به گزارش‌های ارائه شده مربوط به بحرین در سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۰ می‌پردازیم.

۳-۴-۱. شکنجه و سایر رفتارهای بی‌رحمانه، غیرانسانی و تحقیرآمیز

گزارشگر ویژه مانفرد نواک در خصوص شکنجه و سایر رفتارهای بی‌رحمانه، غیرانسانی و تحقیرآمیز در گزارش خود در سال ۲۰۰۶ می‌نویسد: در ۱۵ ژوئیه ۲۰۰۵، گروهی از تظاهرکنندگان در اعتراض به بودجه ملی مصوب پارلمان بحرین و شورای شرکت کردند. گفته می‌شود چندین معترض توسط نیروهای پلیس بحرین مورد ضرب و شتم قرار گرفته‌اند. گزارش شده است، پارلمان بحرین از اقدام پلیس حمایت کرده و این تجمع را به‌عنوان تهدیدی برای مردم سالاری و توهین به همه شهروندان بحرینی محکوم کرده است (E/CN.4/2006/6/Add.1). در گزارش سال ۲۰۱۰ نواک نیز به بازداشت‌های غیرقانونی تأکید شده است. همچنین در این گزارش آمده است که در ۱۵ دسامبر ۲۰۰۸، افسران دستگاه امنیت ملی ۱۳ نفر را به اتهام دست داشتن در یک حمله تروریستی دستگیر کردند. آنها تا ۲۸ دسامبر در بازداشت‌های غیرمجاز بوده‌اند. هیچ‌یک از بازداشت‌شدگان تا کنون به جرم خاصی متهم نشده‌اند. در طی بازداشت برخی از بازداشت‌شدگان تحت چشم‌بند، کمبود خواب، ساعات طولانی ایستادن، ضرب و شتم، برق‌گرفتگی و سوءاستفاده لفظی برای اخذ اعترافات قرار گرفتند (A/HRC/16/52/Add.1).

در سال ۲۰۱۱ خوان مندز، جایگزین مانفرد نواک شده بود. او در مورد شکنجه و سایر رفتارهای بی‌رحمانه در گزارش خود می‌نویسد: در ۱۳ آگوست ۲۰۱۰، بنابر گزارش‌ها، آقای عبدالجلیل ال سینگاسی در بازگشت از انگلیس به همراه خانواده‌اش در فرودگاه بین‌المللی بحرین دستگیر شد. او در سمینار وضعیت حقوق بشر در بحرین که در مجلس اعیان برگزار شد، ادعای وخامت وضعیت حقوق بشر و محیط زیست در کشور را محکوم کرد. در این گزارش به چند نمونه دیگر از بازداشت‌ها و شکنجه‌های شخصیت‌های برجسته در زمینه حقوق بشر اشاره شده است. دولت بحرین همواره این اتهامات را رد نموده و در بعضی از موارد نیز بازداشت‌ها را قانونی دانسته و اعلام نموده، بازداشت‌ها مطابق قوانین وضع شده کشور بوده و افراد بازداشت شده علیه امنیت ملی اقدام نموده‌اند (A/HRC/16/52/Add.1).

۳-۲. ارتقاء و حمایت از حق آزادی عقیده و بیان

امبی لیگابو گزارشگر ویژه در امور ارتقاء و حمایت از حق آزادی و بیان در ۹ مارس سال ۲۰۰۶ به‌طور مشترک با رئیس گزارشگر کارگروه بازداشت خودسرانه، گزارشگر ویژه در مورد مسئله شکنجه و نماینده ویژه دبیر کل در مورد وضعیت مدافعان حقوق بشر از جمله افرادی که برای حمایت از شیخ سنا دست به تظاهرات زده بودند گزارش دادند که عده‌ای از آنان بازداشت و مورد تعرض و تهدید پلیس قرار گرفته‌اند. شیخ سنا خواستار همه‌پرسی مشروعیت نظام سیاسی در بحرین شده بود (A/HRC/4/27/Add.1).

در سال ۲۰۱۰ نیز فرانک ویلیام لارو، گزارشگر ویژه در امور ارتقاء و حمایت از حق آزادی عقیده و بیان که جانشین امبی لیگابو شده بود، به همراه گزارشگر ویژه در امور وضعیت مدافعان حقوق بشر در مورد بازداشت آقای عبدالهادی الخواجا (رئیس سابق مرکز حقوق بشر بحرین) که دولت بحرین را به نقض حقوق بشر و فساد و تبعیض محکوم کرده بود و دادگاه حکم ممنوع‌الخروجی او صادر کرد، نگرانی خود را بابت اتهامات آقای الخواجا که ممکن است بابت دفاع از آزادی بیان در بحرین باشد بیان کردند (A/HRC/14/23/Add.1). دولت بحرین اطلاع داد که اطلاعات و ادعاهای ارسال شده توسط گزارشگران ویژه نادرست است و اظهار داشت که «این موضوع به‌ویژه با اشاره به فعالیت‌های قانونی آقای الخواجا در دفاع از حقوق بشر، به‌ویژه دفاع از آزادی بیان در بحرین» منافات دارد (A/HRC/14/23/Add.1).

۳-۴-۳. خشونت علیه زنان

در تاریخ ۱۳ ژئن ۲۰۰۶ گزارشگر ویژه خشونت علیه زنان، خانم یاکین آرتورک، به‌طور مشترک با گزارشگر ویژه در مورد استقلال قضاوت و وکلا نامه‌ای ادعایی را به دولت (بحرین) ارسال کرده است. در این گزارش ضمن اشاره به چندین مورد از خشونت علیه زنان از جمله حق طلاق، ازدواج اجباری، تجاوز و ضرب‌وشتم در مورد زنان، تأکید می‌کند که گفته می‌شود، بحرین قانون خانوادگی مدونی ندارد که هنجارهای روشن و عادلانه‌ای راجع به طلاق یا حضانت فرزند پیش‌بینی کند. در نتیجه، قضاوت می‌تواند با توجه به تفسیر شخصی خود از شرع، در مورد پرونده‌ها تصمیم بگیرند و گفته می‌شود که تفسیر آنها اغلب به نفع مردان است. گزارشگران ویژه ابراز نگرانی کردند که تعداد قابل‌توجهی از زنان در بحرین ممکن است درگیر روابط خشونت‌آمیز باشند، زیرا آنها مجبورند که برای گرفتن طلاق مجبور به انصراف از حق حضانت کودک یا حقوق مالکیت شوند (A/HRC/4/34/Add). دولت بحرین در پاسخ اشاره می‌کند که: در ژوئیه ۲۰۰۸، کمیته‌ای برای نظارت بر اجرای تعهدات و تعهدات داوطلبانه حقوق بشر توسط پادشاهی در رابطه با گزارش جهانی بررسی دوره‌ای ایجاد شد. همچنین دولت یک جدول زمانی برای تهیه پیش‌نویس قانون در مورد خانواده و فرایندی برای اطمینان از تصویب و اجرای آن با کمک ذی‌نفعان دولتی و غیردولتی که اعضای کمیته هستند، ارائه داد (A/HRC/11/6/Add.1).

۳-۴-۴. قاچاق انسان

در ۲۱ نوامبر ۲۰۰۶، سیگما هدی، گزارشگر ویژه، جنبه‌های حقوق بشر قربانیان قاچاق انسان به‌طور مشترک با گزارشگر ویژه در مورد خشونت علیه زنان، علل و عواقب آن، درخواست فوری به دولت در مورد وضعیت ایوو^{۱۱}، یک زن ۳۲ ساله با ملیت اریتره ارسال کرد (A/HRC/4/23/Add.1). طبق اطلاعات به‌دست آمده، خانم ایوو به‌عنوان کارگر خانگی مهاجر در بحرین کار می‌کرد. گفته می‌شود، پسر کارفرمای وی بارها او را مورد تجاوز و ضرب‌وشتم قرار داده است و خانواده‌ای که وی را استخدام کرده‌اند، آزادی حرکت وی را محدود کرده، به وی پول نمی‌دهند و گذرنامه ایشان را از وی می‌گیرند. او سرانجام موفق شد در ۷ نوامبر ۲۰۰۶ فرار کند. گزارش شده است که مقامات در بحرین

هیچ اقدامی علیه کارفرمایان وی انجام نداده‌اند. گزارشگر ویژه در مورد ایمنی خانم ایوو و در مورد ادعای عدم کمک ارائه شده به او که می‌تواند یک قربانی قاچاق باشد، ابراز نگرانی کرد. گزارشگر ویژه همچنین از دولت خواسته است تا اقدامات مؤثری را برای جلوگیری از تکرار این اقدامات اتخاذ کند (A/HRC/4/23/Add.1).

۳-۴-۵. حقوق بشر مهاجران

در ۳۱ دسامبر ۲۰۰۹، خورخه بوستامانته^{۱۲} گزارشگر ویژه در مورد حقوق بشر مهاجران نامه‌ای را به دولت بحرین در مورد بهره‌برداری از کارگران مهاجر در خاک خود، از جمله عدم پرداخت دستمزد و مصادره گذرنامه، در نتیجه منجر به محدودیت کارگران به دولت بحرین ارسال کرد. کارگران مهاجر در بخش خصوصی مورد انواع سوءاستفاده قرار می‌گیرند، از جمله مصادره اسناد هویتی، محدودیت آزادی حرکت و عدم پرداخت دستمزد یا کاهش دستمزد بیان شده است که به نظر می‌رسد این الگوی سوءاستفاده هنوز در بحرین ادامه دارد (A/HRC/14/30/Add.1). در ادامه این گزارش گزارشگر ویژه چندین مورد از این قبیل موارد را به دولت بحرین ارائه می‌دهد.

۳-۴-۶. حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی ضمن مقابله با تروریسم

در دوم فوریه سال ۲۰۰۹ مارتین شاینین^{۱۳} گزارشگر ویژه حمایت از حقوق بشر و آزادی اساسی ضمن مقابله با تروریسم به‌طور مشترک با رئیس گزارشگر کارگروه بازداشت خود سرانه و گزارشگر ویژه در مورد شکنجه و سایر رفتارها یا مجازات بی‌رحمانه و غیرانسانی یا تحقیرآمیز گزارشی را از بازداشت ۱۳ نفر به جرم دست‌داشتن در یک حمله تروریستی ارائه دادند. گزارشگران ادعا می‌کنند طبق گزارش رسیده به آنها این سیزده نفر تا تاریخ ۲۸ دسامبر در بازداشت غیرقانونی بودند و هیچ‌کدام از بازداشت‌شدگان تا کنون به جرم خاصی متهم نشده‌اند (A/HRC/13/37/Add.1). علاوه‌براین از ۱۲ تا ۱۹ ژانویه ۲۰۰۹ افسران امنیت ملی شش نفر دیگر را در رابطه با پرونده فوق دستگیر کرده‌اند. دارندگان مأموریت نسبت به سلامت جسمی و روانی همه بازداشت‌شدگان ابراز نگرانی کردند و از دولت بحرین درخواست کردند تا تمام اقدامات لازم را برای تضمین حق محروم نشدن خودسرانه از آزادی و دادرسی عادلانه

در دادگاه مستقل و بی‌طرف انجام دهد (A/HRC/13/37/Add.1).

دولت بحرین در پاسخ به ادعاهای فوق در نامه‌ای به تاریخ ۲ مارس ۲۰۰۹، در پاسخ به ابلاغیه ۲ فوریه ۲۰۰۹، اعلام کرد که در دسامبر ۲۰۰۸، پلیس بحرین از حملات تروریستی به این کشور که احتمال دارد خسارات، جراحات و تلفات احتمالی جانی قابل توجهی داشته باشد، جلوگیری کرد. شواهد نشان می‌دهد که اعضای گروه موردنظر در زمینه ساخت مواد منفجره و استفاده از سلاح و مواد منفجره با هدف استفاده در بحرین در خارج از کشور آموزش دیده‌اند. همه متهمان مطابق قانون، برای معاینات و مراقبت‌های پزشکی دوره‌ای، در زندان‌های عمومی نگهداری می‌شوند تحت نظارت و پیگیری دادرسی عمومی کشور هستند (A/HRC/13/37/Add.1).

۳-۴-۷. آزادی دین و عقیده

در تاریخ ۱۸ ژانویه ۲۰۰۸ گزارشگران ویژه از جمله خانم عاصمه جهانگیر^{۱۴}، گزارشگر ویژه در مورد آزادی دین و عقیده اطلاعاتی را در مورد اعضای کمیته بیکاری و مدافعان حقوق بشر، مورد توجه دولت قرار دادند. در ۱۶ ژانویه ۲۰۰۸ همچنین در رابطه با هشت بازداشت شده گزارش شده است. همه این افراد پس از دستگیری‌های پی‌درپی از ۲۱ تا ۲۸ دسامبر ۲۰۰۷ پس از ناآرامی‌ها و اعتراضات بازداشت شدند. آنها تقریباً ده روز پس از بازداشت به وکلای خود دسترسی نداشتند. آنها اجازه صحبت با دیگر بازداشت‌شدگان را نداشتند و بیشتر اوقات چشم بسته بودند. بازداشت‌شدگان نیز اجازه نماز نداشتند (A/HRC/10/8/Add.1). گزارشگر ویژه متأسف است که پاسخی در مورد ادعاهای فوق از دولت بحرین دریافت نکرده است. وی تأکید می‌کند که افراد محروم از آزادی، به‌ویژه از نظر آزادی دین و اعتقاد، در یک وضعیت آسیب‌پذیر قرار دارند (A/HRC/10/8/Add.1).

هاینر بیلفلت^{۱۵} گزارشگر ویژه در امور آزادی دین و عقیده که جایگزین خانم عاصمه جهانگیر در سال ۲۰۱۰، شد. او اطلاعات مربوط به خانم دکرائات سناد، شهروند بحرینی ۳۶ ساله را به اطلاع دولت رساند. طبق اطلاعات دریافتی، پس از ۱۱ سال ازدواج، خانم دکرائات سناد در ۱۸ دسامبر ۲۰۰۸، پرونده طلاق را در دادگاه مذهبی پادشاهی بحرین مطرح کرد. شوهرش اما از طلاق وی خودداری کرد و در دادگاه مذهبی اظهار داشت که

خانم دکراتات سناد شیعه مسلمان نیست بلکه اعتقاد به «صغارا» دارد. بر اساس این ادعا، قاضی دادگاه مذهبی پادشاهی بحرین در تاریخ ۲۵ مه ۲۰۱۰ خانم دکراتات سناد را از حق حضانت فرزندانش محروم کرد. در این گزارش از دولت خواسته شده تا نحوه سازگاری نظام دادگاه‌های مذهبی درباره موضوعات مربوط به احوال شخصیه مانند طلاق و حضانت با استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر در مورد عدم تبعیض و حق آزادی دین و عقیده را توضیح دهد (A/HRC/16/53/Add.1.). دولت پادشاهی بحرین اعلام کرد که این یک تصمیم بدوی است که ممکن است در دادگاه صالح تجدیدنظر شود (A/HRC/16/53/Add.1.)

۳-۴-۸. وضعیت مدافعان حقوق بشر

در ۱۹ فوریه ۲۰۰۹، مارگارت سکاگیا^{۱۶}، گزارشگر ویژه در امور وضعیت مدافعان حقوق بشر، به همراه گزارشگر ویژه در مورد ارتقاء و حمایت از حق آزادی عقیده و بیان درخواست فوری به دولت در مورد اتهامات وارد شده علیه و ممنوعیت سفر برای آقای عبدالهادی، یکی از مدافعان حقوق بشر بحرین را ارسال کرد. در ۲۱ ژانویه، دفتر دادستان کل کشور دستور پیگرد علیه آقای الخواجا را صادر کرد. نگرانی ابراز می‌شود که اتهامات علیه آقای عبدالهادی الخواجا می‌تواند مربوط به فعالیت‌های مشروع وی در دفاع از حقوق بشر، به‌ویژه دفاع از آزادی بیان در بحرین باشد. گزارشگر ویژه متأسف است که در زمان نهایی شدن این گزارش، دولت پاسخی ارسال نکرده است (A/HRC/13/22/Add.1.) در ۵ مارس ۲۰۱۰، نیز مارگارت سکاگیا گزارشگر ویژه، به همراه گزارشگر ویژه در مورد ارتقاء و حمایت از حق آزادی عقیده و بیان، نامه‌ای راجع به اتهامات وارده درباره آقای نبیل راجب رئیس مرکز حقوق بشر بحرین، آقای محمد المسکاتی، رئیس انجمن جوانان حقوق بشر بحرین و آقای عبدالغنی الخنجر، سخنگوی کمیته ملی شهدا و قربانیان شکنجه ارسال کردند (A/HRC/16/44/Add.1.)، (A/HRC/25/55/Add.3).

در گزارش سال ۲۰۱۵ میشل فورست^{۱۷} گزارشگر ویژه وضعیت مدافعان حقوق بشر که جایگزین مارگارت سکاگیا شد، نگرانی مکرر خود را در رابطه با حجم ادعاهای دریافتی و شدت موارد مطرح شده در آن اعم از بدرفتاری، بازداشت خودسرانه، درمان

در حین بازداشت، امتناع از دیدار با وکیل و اعضای خانواده و... با مدافعان حقوق بشر اعلام می‌کند. همچنین مجدداً از دولت بحرین برای بازدید از این کشور درخواست می‌کند (A/HRC/28/63/Add.1).

۳-۴-۹. انواع معاصر نژاد پرستی، تبعیض نژادی، بیگانه ستیزی و عدم تحمل مربوط به اجرای قطعنامه ۱۹۹/۶۵ مجمع عمومی

گیتو مویگای^{۱۸} گزارش حاضر به مجمع عمومی مطابق با قطعنامه ۱۹۹/۶۵ در مورد عدم پذیرش برخی اعمال که به دامن زدن به اشکال معاصر نژادپرستی، تبعیض نژادی، بیگانه ستیزی و عدم تحمل مربوط کمک می‌کند، ارائه می‌کند، که در آن مجمع از گزارشگر ویژه در مورد اشکال معاصر نژادپرستی، تبعیض نژادی، بیگانه ستیزی و عدم تحمل مربوط به تهیه گزارش در مورد اجرای قطعنامه، بر اساس نظرات جمع‌آوری شده از دولت‌ها و سازمان‌های غیردولتی گزارش می‌خواهد. گزارشگر ویژه به دنبال معرفی مختصری در مورد محتوای قطعنامه ۱۹۹/۶۵، خلاصه‌ای از مشارکت‌های ارسال شده ۱۴ کشور در زمینه اجرای قطعنامه و همچنین نظرات ارسال شده توسط پنج سازمان غیردولتی و دفتر کمیساریای عالی سازمان ملل برای پناهندگان مربوط به موضوع مطرح شده در قطعنامه را ارائه می‌دهد، سپس گزارشگر ویژه تعدادی نتیجه‌گیری و توصیه را ارائه می‌دهد (A/66/312).

دولت بحرین در پاسخ خود به قوانینی اشاره کرد که از آزادی دین و اعتقاد محافظت می‌کند. همچنین دولت اظهار داشت که بحرین اقدامات قانونی را برای منع انتشار افکار نژادپرستانه و مقابله با تبعیض و نقض ارزش‌های مذهبی و اصل برابری در قانون اساسی انجام داده است (A/66/312).

۳-۴-۱۰. اعدام‌های قضایی و خودسرانه

گزارش حاضر حاوی مشاهدات گزارشگر ویژه کریستف هینز^{۱۹} در مورد اعدام‌های غیرقضائی، خودسرانه در ابلاغیه ارسال شده بین ۱۶ مارس ۲۰۱۱ و ۱۵ مارس ۲۰۱۲ و پاسخ‌های دریافت شده از دولت‌ها بین ۱ مه ۲۰۱۱ و ۳۰ آوریل ۲۰۱۲ است. در دوره مورد بررسی، گزارشگر ویژه در مجموع ۱۱۳ ابلاغیه به ۵۲ ایالت ارسال کرده است

(A/HRC/20/22/Add.4). گزارشگر ویژه در مورد حکم اعدام‌های آقایان علی عبدالله حسن آل سانکیس، قاسم حسن مطر، سعید عبدالجلیل سعید، ادبولازیز عبدالریدها ابراهیم حسین اعتراض نموده و اعلام نمودند که پادمان (حفاظت) مجازات اعدام رعایت نشده است. پاسخ دولت بحرین در مورد این ادعاها به این صورت می‌باشد. که حکم آل سانکیس و ابراهیم حسین توسط دادگاه تجدیدنظر لغو شده و موضوع به دادگاه تجدیدنظر غیرنظامی ارسال شده است. همچنین حکم حسن مطر و عبدالجلیل سعید به حبس ابد تبدیل شده است (A/HRC/20/22/Add.4).

۳-۴-۱۱. حقوق آزادی اجتماعات مسالمت‌آمیز و تشکل‌ها

گزارش حاضر حاوی گزارش گزارشگر ویژه ماینا کیایی^{۲۰} در مورد حقوق آزادی اجتماعات مسالمت‌آمیز و تشکل‌ها می‌باشد. گزارشگر ویژه از دولت بحرین به خاطر پاسخ دادن به همه ابلاغیه ارسال شده در طول دوره گزارش تشکر می‌کند، اما او از تعداد قابل توجه و ماهیت شدید ادعاهای دریافت شده در دوره مورد بررسی بسیار نگران است. گزارشگر ویژه همچنان در مورد تمامیت جسمی و روانی اشخاصی که از حقوق خود در آزادی اجتماعات مسالمت‌آمیز و اجتماعات و همچنین افرادی که از اجرای این حقوق نظارت می‌کنند، نگران است. وی از مقامات می‌خواهد اطمینان حاصل کنند که قانون مربوط به حق اجتماع مسالمت‌آمیز و اجرای آن مطابق با هنجارها و معیارهای بین‌المللی مربوط به آزادی اجتماعات مسالمت‌آمیز اجرا می‌شود (A/HRC/23/39/Add.2).

۴. تجزیه و تحلیل

عملکرد شورای حقوق بشر در بحرین قابل تأمل است. یکی از مهم‌ترین موارد نقض حقوق بشر، در ارتباط با خشونت و تبعیض علیه زنان است. عدم حمایت دولت و قوانین تبعیض‌آمیز زنان را در معرض رفتار خشونت‌آمیز در بحرین قرار می‌دهد. در مواردی که زنان مورد ضرب و شتم قرار می‌گیرند و از همسرانشان جدا می‌شوند هیچ قانونی از آنها برابر شوهرانشان حمایت نمی‌کند. همچنین مردم بحرین در مورد آزادی اجتماعات در تنگنا هستند تا کنون هیچ حزب سیاسی در بحرین به علت ممنوعیت احزاب سیاسی تشکیل نشده و این احزاب در قالب انجمن‌ها فعالیت می‌نمایند. از

جمله اقدامات بحرین محدود کردن فعالیت انجمن‌های سیاسی است (گلشن پژوه و الوندی، ۱۳۹۴، ص. ۷۵). این موارد بارها در گزارش گزارشگران ویژه مورد اشاره نیز قرار گرفته است.

کشور بحرین همچنین ناقض حقوق کارگران مهاجر است. قوانین اسپانسی روادید^{۲۱} که در کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس به‌عنوان نظام کفالت شناخته می‌شود، به این معنی است که کارگران مهاجر خارجی نمی‌توانند بدون رضایت کارفرما، شغل خود را تغییر دهند و بدون اجازه و مهر خروج، کارفرمایانشان نمی‌توانند کشور را ترک کنند، و به این‌گونه کارفرمایان از طریق قانون وکالت با خودداری از دادن دستمزد و گذرنامه به کارگران حقوق آنان را استثمار می‌کنند. از جمله دیگر قوانین نقض حقوق کارگران در بحرین، ساعت کار طولانی، نداشتن بیمه، شرایط کاری پر مخاطره از لحاظ غذا و محل خواب، حتی دسترسی نداشتن به نوشیدن آب در گرمای شدید (گلشن پژوه و الوندی، ۱۳۹۴، ص. ۷۶).

از آنجاکه بارها در بررسی دوره‌ای جهانی شورای حقوق بشر توصیه‌های فراوانی به بحرین در مورد عدم رعایت موازین حقوق بشری شده و گزارشگران ویژه بارها نگرانی‌های خود را در مورد موضوعات خاص عنوان نموده، اما شورا نتوانسته عزم بین‌المللی را برای مقابله با بحرین جزم کند. درست است که شورای حقوق بشر قدرت اجرایی مانند شورای امنیت ندارد؛ اما در حد توان و قدرت اجرا می‌تواند لااقل گزارشگر ویژه در امور کشوری را عازم بحرین کند. بحرین از جمله کشورهای درگیر بهار عربی هست که علی‌رغم رفتار نامناسب در برخورد با معترضان همچنان بدون گزارشگر ویژه است. این در حالی است که گزارشگران موضوعی بارها همان‌طور که در مطالب بالا اشاره شد از عدم همکاری دولت بحرین برای سفر به این کشور ابراز نگرانی کرده‌اند. بحرین باید به نیروهای حقوق بشری در داخل تأمل بیشتر داشته باشد همچنین اختیارات مجلس (مجلس النواب) را نسبت به پادشاه افزایش دهد. همچنین نسبت به رفتارهای تبعیض‌آمیز بین شیعیان و اهل تسنن خاتمه دهد و قدرت را بین این دو گروه تقسیم نماید. با گزارشگران موضوعی همکاری لازم داشته باشد و از قوانین بین‌المللی حقوق بشری پیروی نماید.

نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر نحوه رسیدگی شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد به وضعیت حقوق بشر در بحرین بیان شد. در مطالب فوق مشخص است که هم در بررسی دوره‌ای جهانی توسط دولت‌ها و هم در گزارش گزارشگران ویژه به‌مراتب نگرانی خود را از وضعیت حقوق بشر در بحرین ابراز نموده‌اند. این نگرانی‌ها موضوعات گسترده حقوق بشری اعم مسائل مدنی سیاسی و اجتماعی را دربرمی‌گیرد. علی‌رغم نگرانی‌های موجود در گزارش گزارشگران ویژه و بررسی دوره‌ای، اما بحرین در سه دوره بین سال‌های ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۷، ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۱ و ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۱ به عضویت شورای حقوق بشر انتخاب شده است. انتخاب کشوری مثل بحرین به عضویت اعضای حقوق بشری علاوه بر نگرانی‌های موجود حقوق بشری، بحرین کشوری است که تا کنون مردم‌سالاری در آن حاکم نبوده و نظام سیاسی آن را پادشاهی تشکیل داده است. همچنین انتخاب بحرین در حالی است که در مطالب قبل بیان شد که بحرین بارها درخواست گزارشگران ویژه برای بازدید از این کشور را نپذیرفته است. این‌چنین انتخاب‌های توسط شورای حقوق بشر نشان از نقش قدرت کشورها و تعاملات میان دولت‌ها در انتخابات اعضای حقوق بشری که در سازمان ملل انجام می‌شود، است.

شورای حقوق بشر برای بعضی از کشورها گزارشگر ویژه کشوری انتخاب نموده است (گزارشگر موضوعی با گزارشگر کشوری متفاوت است در حال حاضر ۱۳ کشور گزارشگر ویژه دارند که انتخابشان به‌صورت سالانه و قابل تمدید می‌باشد). اما با توجه به قطعنامه‌های گزارشگران ویژه و اعلامیه‌های حقوق بشری نهادهای بین‌المللی در مورد نقض حقوق بشر، بحرین همچنان گزارشگر ویژه ندارد. اعضای شورا باید نسبت به ارتقاء و حمایت حقوق بشر متعهد باشند. مجمع عمومی می‌تواند حقوق و امتیازات اعضای شورا در صورت اینکه حقوق بشر را به‌گونه‌ای منظم و فاحش نقض کنند، لغو نماید. این در حالی است که بحرین در جریان انقلاب بهار عربی و اتحاد عربی در حمله به یمن، بارها موازین حقوق بشری را نقض کرده است. هر چند بحرین عضو دو معاهده بنیادین حقوق بشری یعنی «میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی» و «میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی» می‌باشد؛ اما عضو «کنوانسیون مربوط به وضعیت پناهندگان»، «کنوانسیون بین‌المللی حمایت از حقوق کارگران مهاجر و

اعضای خانواده‌هایشان»، «کنوانسیون بین‌المللی حمایت از تمامی اشخاص در برابر ناپدید شدن اجباری» نمی‌باشد.

هر چند گزارشگران ویژه و بررسی دوره‌ای جهانی از نقاط قوت شورای حقوق بشر می‌باشند، اما علی‌رغم امیدواری‌ها به اینکه شورا بر ناکامی‌های سلف خود غلبه کند، در بدنه جدید مشکلات سیاسی، سیاست‌گزینی و تعصب مسلط است. در واقع، دو سازوکار جدید توسط گروه‌های منطقه‌ای، بلوک‌های سیاسی و کشورها برای دستیابی به اهداف سیاسی مورد استفاده قرار گرفته است و توانایی آنها در کمک به ارتقاء و حمایت از حقوق بشر را تضعیف می‌کند. گروه‌های مسلط منطقه‌ای و اتحادهای سیاسی، به‌ویژه اتحادیه بین‌المللی اتحادیه اروپا و گروه آفریقایی، از این سازوکارها برای منحرف کردن توجه از سوابق حقوق بشر اعضای یا متحدان استفاده کرده‌اند. علاوه‌براین، سازوکارها برای تمرکز توجه غیرمتناسب به موقعیت‌های حقوق بشر به منظور پیشبرد برنامه‌های سیاسی این گروه‌ها استفاده شده‌اند. اگرچه این دو سازوکار، توانایی کمک به شورا را در انجام وظایف خود دارند، اما مشکلات عضویت این نهاد، به‌ویژه در مورد منطقه‌گرایی بدنه و جلسات ویژه را تضعیف کرده است.

با عنایت به آنچه تا کنون گفته شد شورا باید خود را از مسائل سیاسی و سیاست‌زدگی رها کند و به کشورهای جهان سوم که در آن‌های حقوق بشر بیشتر نقض می‌شود رسیدگی بیشتری نماید و فشار بین‌المللی به کشوری مانند بحرین در مورد حقوق بشر وارد نماید. همچنین شورا باید بتواند پشتوانه‌ای برای قوانینی مانند «آر تو پی» و حتی به‌عنوان ناظر در اجرای این قوانین در کشورها باشد. شورا باید بتواند توجه ویژه مجمع عمومی و شورای امنیت سازمان ملل متحد به‌عنوان دو رکن اساسی در حفظ و صلح و امنیت بین‌المللی به نقض حقوق بشر در بحرین، اعمال نماید. همچنین توجه دیگر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی را در مورد نقض حقوق بشر در این کشور جلب کند و با تحریم و سایر روش‌های تنبیه‌ای از جمله قطع روابط سیاسی بتوانند بحرین را به تعهد در مقابل قوانین بین‌المللی بازگردانند.

یادداشت‌ها

1. Human Rights Council
2. United Nations
3. Geneva
4. Universal Periodic Review
5. Responsibility to protect
6. Kofi Atta Annan
7. Troika
8. Gender

۹. پشتیبانی از یک توصیه به معنای اجرای آن است، یعنی توصیه کشورهای دیگر در مورد حقوق بشر را پذیرفته و اکنون در حال اجرا است یا می‌توان آن را اجرا کرد.

۱۰. یادداشت‌برداری از یک توصیه به معنای ناسازگاری آن با کاربرد شرع اسلامی، مغایرت آن با قوانین ملی و یا نیاز به مطالعه بیشتر است.

11. Eyo
12. Jorge A. Bustamante
13. Martin Scheinin
14. Asma Jahangir
15. Heiner Bielefeldt
16. Margaret sekaggya
17. Michel Forst
18. Githu Muigai
19. Christof Heyns
20. Maina Kiai
21. Visa sponsorship rules

کتابنامه

۱. آدمی، علی (۱۳۹۱). بحران بحرین و امنیت منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه راهبرد، سال بیست‌ویکم، (۶۲)، صص. ۱۶۸-۱۴۱.
۲. امیدی، علی؛ پوربافرانی، حسن و پورعلی، ایمان (۱۳۹۵). مواجهه دو دیدگاه حقوقی: تحلیلی بر تعامل و تقابل جمهوری اسلامی ایران با شورای حقوق بشر سازمان ملل. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، (۳)۴۶، صص. ۶۰۲-۵۸۱.
۳. خداوردی، علی (۱۳۹۴). بیداری اسلامی در بحرین. مطالعات انقلاب اسلامی، (۴۰)۱۲، صص. ۱۸۳-۱۶۵.
۴. سادات اخوی، سید علی و خداشناس، عباس (۱۳۹۴). شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد و وضعیت حقوق بشر در عربستان سعودی. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی،

- ۴۵ (ع)، صص. ۶۹۱-۷۱۳.
۵. عباسزاده فتح‌آبادی، مهدی و شجاعی، زهرا (۱۳۹۷). مقایسه عملکرد کمیسیون و شورای حقوق بشر در ارتباط با جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه سیاست، ۴۸ (۳)، صص. ۶۹۱-۷۰۷.
۶. فرجی، ملیحه (۱۳۹۶). وضعیت حقوق بشری زنان بحرین بررسی عملکرد حاکمان این کشور. فصلنامه پژوهشنامه حقوق بشری، ۳ (۹)، صص. ۱-۲۱.
۷. قاسمی، غلامعلی (۱۳۹۶). بررسی سلب تابعیت اتباع بحرین در پرتو حقوق بین‌الملل بشر. فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، ۴۹ (۳)، صص. ۹۴۱-۹۵۹.
۸. گلشن پژوه، محمودرضا و الوندی، زهرا (۱۳۹۴). اتحادیه اروپا و حقوق بشر ایران و بحرین: تحلیل مقایسه‌ای. فصلنامه روابط خارجی، سال هفتم، (۴)، صص. ۶۳-۸۴.
۹. محمدی، مهرداد (۱۳۹۲). ارزیابی نقض حقوق بشر در بحرین بر اساس هنجارهای حقوق بین‌الملل بشر. مطالعات پژوهش‌های حقوقی، ۱۲ (۲۴)، صص. ۱۲۵-۱۶۱.
۱۰. میرزائی، جلال و صدری علی بابالو، صیاد (۱۳۹۳). کارکرد سازمان دیدبان حقوق بشر در قبال تحولات بحرین. فصلنامه مطالعات سیاسی جهان، سال سوم، (۹)، صص. ۱۱۷-۱۳۵.
11. Freedman, R. (2011). New Mechanisms of the UN Human Rights Council. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 29(3), pp. 289-323.
12. Human Rights Council, *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review-bahrain. Addendum: Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review*, UN Doc, A/HRC/8/19/Add.1, 16 June 2008, UN Doc, A/HRC/21/6, General 6 July 2012, UN Doc, A/HRC/21/6.1/Add.1, 12 October 2012, UN Doc, A/HRC/36/3, 10 July 2017, UN Doc, A/HRC/36/3/Add.1/rev.1, 15 September 2017, UN Doc E/CN.4/2006/6/Add.1, Para.7. 21 May, UN A/HRC/16/52/Add.1. Parat10, 25 February 2010, UN A/ HRC/16/52Add.1, UN A/HRC/4/27/Add.1, UN A/HRC/14/23/Add.1, UN A/HRC/4/34/Add.1, UN A/HRC/11/6/Add.1, UN A/HRC/4/23/Add.1. UN A/HRC/4/23/Add.2, A/HRC/14/30/Add.1, A/HRC/13/37/Add, A/HRC/10/8/Add.1, A/HRC/16/53/Add.1, A/HRC/13/22/Add.1, A/HRC/13/22/Add.1, A/HRC/16/44/Add.1, A/HRC/25/55/Add.3, A/HRC/28/63/Add.1, A/66/312, A/HRC/20/22/Add.4, A/HRC/23/39/Add.2

